

ХУДОЖНІ ОСОБЛИВСТІ АФРО-АМЕРИКАНСЬКОГО ДЕТЕКТИВУ

Д. С. Шапошнікова

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Афро-американський детектив посідає належне місце серед жанрових різновидів детективу. Він представлений творами низки відомих чорних письменників, творчість яких є віддзеркаленням важливих соціокультурних і суспільно-політичних процесів у Сполучених Штатах Америки. Саме тому такий жанр літератури потребує ґрунтовного дослідження в розрізі сучасного літературознавства, що й визначає актуальність проблеми, оскільки у вітчизняному літературознавчому дискурсі недостатня кількість наукових розвідок щодо окресленої теми.

Етнічна різноманітність впливає на полікультурність Америки, тому не можна не брати до уваги цей аспект в дослідженні феномена афро-американського детективу. Прагнення представників окремих субкультур до самовираження й збереження ідентичності свого етносу вступало в протиріччя із концепцією «єдиної нації» Америки, захист ідей якої був дедалі складнішим в умовах збільшення кількості іммігрантів, які збагачували «американську мрію» власними ідейно-світоглядними принципами.

Першими літературними текстами, створеними чорними, були *slave narratives* – оповіді рабів, у яких великі історичні події показано через суто особистісне сприйняття первісної свідомості людей, відсторонених від цих історичних змін і водночас від них залежних [2].

Авторам вдавалося досягти успіху серед читачів завдяки запереченню меншовартісного оцінювання представників кольорових меншин та побудові сюжету навколо важливих для афро-американців проблем. Афро-американський детектив став віддзеркаленням історії кольорових американців, що пов'язано із примусовою асиміляцією та боротьбою чорного населення за свої права. Афро-американці самі пережили расову дискримінацію, тому однією з важливих рис їхнього детективу була автобіографічність. Якщо порівняти творчість білих і чорних авторів детективу, то останні роблять акцент на змалюванні соціально-політичних процесів Америки, що не відрізняються за своєю значущістю від самого виявлення злочинця. Оскільки самі чорні письменники часто не могли знайти вихід зі складних життєвих колізій, викликаних особливостями американського суспільства, то і їхні герої потрапляють в такі ж ситуації. За таких умов розв'язка детективів позначалася смертю головних героїв, що так і не пристосувалися до життя в середовищі білих.

Головним аспектом у дослідженні афро-американського детективу є його ідейно-сміслові навантаження. Воно слугує основою виокремлення чорного детективу в оригінальний жанровий різновид, який є поєднанням літературної традиції чорних американців із базовими елементами детективу.

Особливість творчості афро-американських письменників у жанрі детективу полягає в тому, що вони прагнуть відобразити культурні традиції свого етносу. Читач заглиблюється в будні представників афро-американської спільноти, знайомиться з їхніми традиціями, звичаями, вподобаннями, релігійними переконаннями, особливостями афро-американського діалекту. Саме це розкриває суть детальної характеристики етнообразів, що відтворюють не лише особливості власного характеру, а й ментального темпераменту, етнічну ідентичність героїв, природи, особливостей мовлення персонажів. Саме ці ознаки автори подають як характерні ознаки для цілого

етносу. Виходячи з вищесказаного, чорний детектив є збірним образом усього афро-американського народу, сищик бореться з тими викликами, які постають перед усіма членами чорної спільноти.

У сполучених Штатах афро-американці мають найдавніші та найбагатші культурні традиції. Але в чорному детективі спостерігаємо тенденцію до нівелювання значущості цих традицій, що пояснюється відмовою визнавати самотність чорної нації. Якщо до цього європейська література змальовували головним чином афро-американців як рабів на плантаціях, прислугу в багатіїв, то в детективній літературі чорних авторів спостерігаємо образи тямущих і відважних чорних сищиків.

Літературознавець С. Соїтос, спираючись на ґрунтовний аналіз афро-американського детективного дискурсу, виокремлює його чотири основні риси – наявність чорного героя/героїні-детектива (black detective personas), розслідування з урахуванням подвійної свідомості сищика (double-consciousness detection), вияву афро-американської традиції (black vernaculars). Наявність чорного головного героя свідчить про расову приналежність, яка є запорукою успішного розслідування злочину. Саме чорний детектив (сищик) має перевагу над білим, бо може легко проникнути в соціум афро-американців. Якщо зазвичай білий детектив – це самітник, занурений у власні роздуми й здогадки, він не бере активної участі в житті соціуму, то чорний детектив (сищик) надає провідного значення створенню сім'ї, родинним зв'язкам, чітко розуміє усі перешкоди на своєму шляху, що пов'язані з кольором шкіри. Чорний головний герой відрізняється від білого сищика тим, що опікується проблемами прав кольорових громадян більше, ніж розслідуванням кримінальної справи. Сюжетна лінія афро-американських детективів органічно вміщує і розкриття злочину, і зображення строкатої культури чорного населення Америки [1].

«Подвійна свідомість» у афро-американських детективах зображена через сприйняття білою спільнотою чорного сищика, який наділений буцімто негативними рисами характеру. Від цього детектива не очікують мудрих рішень та виважених міркувань, що йде від меншовартісного сприйняття чорних та їхнього життя, традицій. Спостерігаємо невід'ємні атрибути повсякденного життя афро-американців: мова, яка відрізняється від мови класичного детективу; музика, найпоширеніші форми якої блюз і джаз; танці та кухня, котрі репрезентують всі аспекти афро-американської культури, які допомагають визначити її унікальність [2].

На противагу негативному стереотипному зображенню чорних персонажів створювалися образи наполегливих і хоробрих героїв, які своїми вчинками заслуговували повагу не тільки членів своєї громади, але й білих опонентів, руйнуючи таким чином штучно створені бар'єри расової нерівності. Наприкінці ХХ – на поч. ХХІ ст. широкої популярності набув афро-американський детектив Волтера Мослі. Створений ним цикл творів про чорного сищика-аматора Єзекіїля Роулінза є яскравим прикладом поширення мультикультурних тенденцій в американському суспільстві, що виявляється у зміні свідомості головного героя під впливом соціокультурних змін у країні. Ідейно-тематичне наповнення творів письменник визначав, керуючись прагненням описати реалії життя афро-американців другої половини ХХ ст. і простежити еволюцію їхньої самосвідомості від людей, які повністю підпорядковувались волі білих, до самодостатніх громадян, здатних відстоювати власну життєву позицію [3, с.133-135].

Метою нашого дослідження стане оригінальний художній дискурс афро-американського детективу В. Мослі, який сприяв трансформації загальноприйнятої думки про детектив як розважально-інтелектуальний твір. У магістерській роботі ми

висвітливо героїчно-драматичний та морально-етичний аспект становлення головного героя творів В. Мослі в розрізі боротьби афроамериканців за свої права й національну гідність.

Список використаної літератури:

1. Зверев А.М. Что такое «массовая литература»? / А.М. Зверев // Лики массовой литературы США. – М. : Наука, 1991ю – С. 3-36.
2. Сторчеус С.В. Историчний контекст розвитку та соціальна проблематика афроамериканського детективу / С.В. Сторчеус // Гуманітарна освіта у технічних ВНЗ. – 2011. – Вип. 22. – С. 224-233.
3. Туровская М.И. Герои «бесгеройного времени». – М. : Искусство. – 1971. – 239 с.

Науковий керівник: канд. філол. наук, доцент О. В. Козюра

**СВІТ ДОРОСЛИХ У СВІДОМОСТІ ДИТИНИ
(ЗА РОМАНОМ ГАРПЕР ЛІ «УБИТИ ПЕРЕСМІШНИКА»)**

Д. В. Шишковська

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

На думку різних читачів світу роман американської письменниці Гарпер Лі «Убити пересмішника» визнано кращою книгою усіх часів. Для багатьох вона визначила поняття «совість, справедливість, мужність, порядність», стала своєрідним дороговказом у підлітковому віці. Роман отримав Пулітцерівську премію, його було визнано найкращою американською «правовою» драмою усіх часів, а однойменний фільм 1962 року отримав три нагороди «Оскар».

Це і дитячий, і дорослий роман одночасно. Метою автора роману «Убити пересмішника» було показати світ дорослих у свідомості дитини. Дія роману відбувається у вигаданому містечку Мейкомб в середині 30-х років ХХ століття. Америка цього часу представляла собою країну, чорношкіре населення якої було позбавлене громадянських прав. Головні герої – адвокат Аттікус Фінч та його діти: тринадцятирічний син Джем та шестирічна Джин Луїза (на прізвисько Всевидько), від імені якої ведеться оповідь. Основна подія роману – справа темношкірого Тома Роббінса, якого несправедливо звинувачують у згвалтуванні молоді білої дівчини. У місті думки розділилися. Частина обирає позицію «це мене не обходить», а інші вимагають посадити звинуваченого на електричний стул. Аттікус Фінч береться захищати негра, знаючи зазделегідь, що програє справу, але хтось повинен дбати про справедливість.

Діти Аттікуса Фінча вперше задумались від чого життя улаштоване так, що одні всесильні, а інші безправні, і очевидна брехня виявляється сильнішою за очевидну істину, і перед непохитними забобонами змушені відступати совість, порядність і честь. Гарпер Лі, через призму наївного дитячого світосприйняття порушує зовсім не дитячі питання: расизму, насилля, фемінізму, судової системи, несправедливості суспільних порядків та загальних стереотипів. Очима дитини легше побачити й пояснити, що люди з різним кольором шкіри однакові, не колір шкіри визначає переваги людини перед іншою, а моральні чесноти. Світ дорослих для дітей видається жорстоким. Вони не можуть спокійно реагувати на історію з негром і тому вважають, що це однаково як убити пересмішника, тобто зробити великий гріх. Джин Луїза розуміє, що світ довкола неї не такий казковий, як їй здається: доброчесні сусіди, лицемірні дамочки, які вдають із себе леді, а також шкільні друзі не вписуються